

Början till slutet för Tullinge skogs- och jordbruk

Förändringarna blev stora när den enkelspåringa järnvägen 1859 delade Flemingsberg och Tullinge i ett nordligt och ett sydligt område. Vägsträckningen från Riksten och tingsvägen därifrån kom att ligga på västra sidan av berget, på nordsidan av Banslättsvägen, med skymd sikt åt öster, dvs från stockholmshållet. Här blev två av Tullinge Gårds hästar ihjälkörda. Tullinge hade då en hållplats vid södra änden av Tullingesjön. Platsen var egentligen olämplig, men Hamras, Rikstens och Tullinges gårdar kunde nås på bästa sätt här. Platsen var också bra för en hamn i Tullingesjön, Tullinge lastageplats, med möjlighet att skeppa ut järnmalmen från Nybo gruva. På 1940-talet anlade Hamra Sandtag ett förråd här med olika sandprodukter för utsklippning.

Järnvägsstationen byggdes 1903 då västra stambanans dubbelspår drogs fram. Vid bygget ändrades tingsvägen från Riksten och en tunnel byggdes under järnvägen (vid nuvarande Flottiljvägen. Man sprängde även en tunnel genom det som kom att kallas Tunnelberget. Vägen mellan Tullinge och Tumba gick, via Eklundshovsvägen, förbi torpet Skyttbrink, Kärrhagen. Efter 1903 anlades en ny väg till Tumba på den gamla banvallen. Tullinge AB bildades 1905 och började exploatera sydvästra Tullinge år 1907. Tullinge Lanthem sträckte sig från nuvarande Flottiljvägen till gränsen mot Riksten vid gamla vattentornet, vidare västerut mot Hamra, det som senare blev Hamra Egna Hem. Området fortsatte sedan norrut mot Tullingesjöns sydspets, vidare norr om järnvägen fram till fornborgen Örnberget. Mot öster gränsade området till 700-tals-gravarna vid Gårdsvägen för att sedan återknyta vid Flottiljvägen.

Jacob och Alice Tegnér var bosatta i Djursholm och därifrån tog Jacob Tegnér idén om ett nytt Djursholm i Tullinge. Endast personer med en årlön på minst 30 000 kr fick köpa tomter. Dessa var cirka ett tunnland stora, dvs cirka 5 000 kvadratmeter.

Tullinge gård har varit en herrgård och rusthåll som höll en ryttare med torp, häst, uniform och vapen. Detta var ryttare nr 5 i Ryttartorpet Gröndal i mitten på 1700-talet. Tidigare vid Tullinge Säteri, bl a Månstorp. Vid årsskiftet 1920-1921 förvärvade ingenjör Ragnar August Valdemar Claesson, f 1881-08-17 i Tranemo, Älvsborgs län, egendomen. Gift 1920-06-28 med Elsa Viktoria Larsson, f 1882-01-23 i Linköping. Hon hade tidigare varit gift med hovrättsrådet Nils Malmsten Örbom, med vilken hon hade tre barn. Äktenskapet med Claesson blev barnlöst.

I Engelska Parken fanns det stora och pampiga läkrträdet. Ragnar Claesson skänkte parken och lät också bygga Tullinge kyrka 1958. På södra sidan av parken finns medeltida gravar och närmare kyrkan ligger nutida urngravar. Claesson planerade att exploatera parken och göra attraktiva villatomter, men de tomtägande villabyggarna protesterade. Parken var avsedd som park i deras köpekontrakt.

Claesson lät fälla mycket skog i de 744 hektaren skogs- och hagmark som omgärdades av Elvesta, Glömsta, Kästa, Flemingsberg, Stensättra, Tullinge järngruva och Riksten. Claessons sågare samlade vintrarnas avverkade timmer på norra sluttningen mot västra Tullinge berg så att det blev lätt att rulla ner detta mot sågen. Planken travades i staplar, cirka 8x8 meter i fyrkant. Bärarna var utrustade med en läderklädd kudde på axeln på vilken de bar tre plankor som skulle upp på stapeln. På toppen av stapeln byggdes ett tak så att planken skulle torka. Därefter hyvlades de i ”kutterhyveln” i olika format för olika ändamål. Hyvelspånen från hyveln kallades kutterspån och samlades i ett fyrkantigt cirka 5 meter högt torn. Allt detta timmer som förädlades, såldes till villabyggarna i Tullinge, Tumba, Glömsta, Fullersta och Huddinge. Transporterna från Tullinge gick med häst och vagn, eller kälke. Min far, Axel Lindström, började arbeta hos Ragnar Claesson 1921. Familjen flyttade till Liselund 1921 och till Wrån 1927. Min far arbetade i sågen till 1950-talet med att transportera virket, men han körde även ved. Han kallades för Lindström i Wrån.

Hyveln med torn var placerad mitt emot Annelund, utefter Pumpgatan upp mot spruthuset vid alléns början. Sågen var ett begrepp och hit kom som förman 1931 Eskil G Karlsson, född i Asby socken, Ydre härad, E län, 1905-06-18. I Botkyrka tog Eskil Karlsson efternamnet Ydrefors. Eskil gifte sig i Tullinge och bodde med familjen i Trädgårdsvillan. Eskil var känd under namnet Hyvlarkalle.

Den 13 februari 1943 brann Tullinge Gårds huvudbyggnad (byggd på 1760-talet) ner till grunden. Branden började som en skorstensbrand och gick inte att släcka då allt var fruset och det var svårt att få upp vatten från Tullingesjön. Efter branden dämades bäcken upp till en branddamm med luckor öster om Gårdsvägen. Dammen finns ännu kvar.

Många av Tullinge gårds handlingar från 1920 och framåt är mer eller mindre brandskadade och finns i Botkyrka kommunarkiv på Munkhättevägen. Tidigare gårdshandlingar, från Abrahamsens tid, 1851-1874, finns att beställa via Stockholms Stadsarkiv.

Hur mycket som ersattes via brandförsäkringen kan vi kanske få reda på via de brandskadade handlingarna. Det blev ju stora utgifter för om- och tillbyggnaden, den nordöstra flygeln, avsedd för gårdens inspektor, även om virket kom från den egna sågen. Per Larsson var inspektor men slutade och blev fastighetsmäklare. Ny inspektor blev befallningsman Karl Nilsson. Han och hans familj flyttade in i den nybyggda bostaden vid f d Spruthuset.

I mitten av 1930-talet bildades AB Hem på landet, med Ragnar Claesson m fl som aktieägare och Fredrik Skoglund som VD. Man hade kontor i Stockholm. Området kom att kallas Tullinge Villastad, i huvudsak öster om den nybyggda Parkhemsvägen. Där fanns sex flaggstänger och flaggorna skulle hissas varje helg. F d stataren Einar Johansson, även kallad Långjohan, byggde på Parkhemsvägen, det som kallades Österäng. 1945 var statarsystemet äntligen avskaffat. Jordbruksarbetarna fick kontantlöner.

Min familj i Wrån, hade egna kor. Dessa behövde hö förr vintern, hö som min far tog tillvara där det fanns tillgängligt. Bl a skördade han hö på Trädgårdstorp. Det skulle vara torrt och inkört till Tullinge gård för vidare transport till ladan i Wrån, som inte rymde så mycket åt gången, så han fick åka många vändor under vinterns lopp. När Parkhemsvägen byggdes blev det mycket bra hö med klöver och timotej som Axel slog med slåttermaskin som han lånat från gården. Höet räfsades ihop till hövålmor. År 1938 var jag fyllda 9 år och räfsade med höräfsa hela vägen, på bägge sidor. Det var varmt och flugor och bromsar var besvärliga, särskilt de s k blindbromsarna. De var trekantiga med svarta och gula teckningar och bet ordentligt. År 1938 var det sista året med kor på torpet Wrån.

Ragnar Claesson bedrev både hästavel (ardenner) och hade kor, svensk rödbrokig. Axel L var en riktig hästkarl och den ende som kunde hantera ardennerhingsten Milano med hästska nr 12, 16-17 cm på bredden.

Några av oss torpar-/statarungar red ut på sommarbetet på kvällarna och kl 5 på morgonen hämtade vi dem för ridtur till stallet. När höskörden på Märhagen var bärgad, stängslades den in och hästarna fick gå där och beta. Märhagen låg söder om, och intill järnvägen (nuvarande Tullinge station). Innan vi hämtade hästarna hade vi varit inne i selkammaren och gjort i ordning betsel och lagom långa tyglar. Jag kan lova att det lät mycket när vi dånade förbi på Gårdsvägen med 3-4 grabbar på hästryggen och de andra hästarna lösa efter. Utanför stallet fanns ett elskåp och i det fanns nyckeln till staldörren som vi kunde öppna och för att hämta vår post. På hösten var samhället mörkt och ofta blött och med 2 km hem var det inte roligt. Det hände några gånger att jag sov över i stallet.

Ragnar Claesson slutade med jordbruket omkring 1960.

Artikel av Lars-Gunnar Lindström, redigering M Andersson